

СВЯБОДА

№ 2 БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА КРАСАВІК 1990

ЛЮДЗІ БЕЛАРУСІ!

ЗАПАЛІМ СЬВЕЧКІ ЗА НАШУ ВЕЧНАСЬЦЬ! 26 КРАСАВІКА 1990 ГОДА У ДЗЕНЬ ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ ТРАГЕДЫ АДБУДУЦЦА ЖАЛОБНАЕ МАЎЧАНЬНЕ, КАЗАНЬНІ І МАСАВАЕ ГРАМАДЗКАЕ МАЛЕНЬНЕ ЗА ВЫРАТАВАНЬНЕ, ЗДАРОЎЕ І БУДУЧЫНЮ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА. УДЗЕЛЬНІЧАЮЦЬ СЬВЯТАРЫ ХРЫСЬЦІЯНСКІХ ЦЭРКВАЎ.

ПАЧАТАК А 19.00 НА ПЛЯЦЫ ВОЛІ У МЕНСКУ.

Управа Сойму БНФ, група народных дэпутатаў БССР і Менгарсавету.

ЯК МЫ ПАМІРАЕМ

Натуральны рух насельніцтва Менску і БССР па зьвестках Дзяржкамстату (на 1000 насельніцтва):

	1986	1987	1988	1989
Лічба народзінаў:				
Менск	18,3	17,2	16,8	15,8
БССР	17,1	16,1	16,0	—
Лічба сьмерцяў:				
Менск	5,6	5,8	6,0	6,3
БССР	9,7	9,9	10,1	—
Натуральны прырост:				
Менск	12,7	11,4	10,8	9,5
БССР	7,4	6,2	5,9	—
Сьмяротнасьць немаўлятаў:				
Менск	12,7	14,4	14,0	13,0
БССР	13,4	13,1	13,1	—

Сьмяротнасьць насельніцтва Менску ад асноўных прычынаў (на 100 тыс. насельніцтва):

	1986	1987	1988	1989
Ад інфекцыйных ды паразытных хваробаў	5,6	6,6	9,4	8,6
Ад новаўтварэньняў	132,0	134,0	139,8	147,8
Ад хваробаў сістэмы крывязвароту	288,7	304,7	313,6	314,7
Ад хваробаў органаў дыханьня	25,1	22,4	24,1	23,7
Ад хваробаў органаў страваваньня	16,7	16,5	17,8	18,8
Ад няшчасных выпадкаў і атручэньняў	50,5	49,0	60,3	73,8

Колькасьць захворваньняў на вірусны гепатыт (на 100 тысяч насельніцтва):

	1986	1987	1988	1989
	221,0	325,8	339,0	509,3

Дадзеныя ўзятыя з брашуры: СПРАВКА аб ітогах дзейнасьці органаў і ўчреждзеньняў здравоахоўваньня г. Менска за 1989 год. Мн., 1990.

ДЗЯКУЙ

Вось надрукавалі карту радыяцыйных плямаў на Беларусі. Дзякуй.

Вось у зводках надвор'я сталі перадаваць лічбы радыяцыйнага ўзроўню. Зноў дзякуй. Хто ж яшчэ падбае пра нас, як ня наша партыя і ня наш урад?

Вось адкрылі 2 пункты правэркі прадуктаў. Правэрка бясплатная. Яшчэ раз — наш народны дзякуй. За клопат, за нашу веру ў наша мудрае кіраўніцтва.

І чорт іх бяры, лейкемію, рак і ўсякую іншую халеру. Дзе падхопіш — усё адно не заўважыш. Галоўнае, каб мы давяралі ўсім гэтым важным таварышам дзеянцам і асабіста т. Сакалову, заступніку народнаму, дбайніку, ратавальніку ад чарнобыльскае навалы.

Вось паведамляюць, што пачалі выпуск індыўідуальных дазіметраў. Дазіметры будуць выпускацца невялікімі партыямі і каштаваць да 200 рублёў штука.

Дзякуй таксама. Адно хацелася б, каб грошкі кошт зьменшылі. Хоць бы для тых, у каго 200 рублёў на такую раскошу няма. Хоць бы для тых вясковых удоў, мнагадзетных сем'яў і малааплочвальных працаўнікоў, якія найчасцей кантактуюць з пылам і брудам.

А так — дзякуй. Нічога, што зьявіцца новы дэфіцыт, і што сьпекуляваць будуць. Мы яшчэ больш актывізуем барацьбу са сьпекуляцыяй, як вы нас заклічае, і ўсё.

А што ж? Міністэрства станцыю бухнула, дык гэта ж наша міністэрства, савецкае, дарма што ў Маскве. Мы заплонім.

Дзякуй.

Гэта наша рыса такая нацыянальная — усім казаць: дзякуй. Пяць гадоў назад гэта ў Саюзе і ў сацыялістычным лягера ўсіхня рыса была, усё дзякавалі. А цяпер — толькі мы, беларусы.

Калі б дзе-нібудзь у Румыніі Чарнобыль дыміўся, там бы, вядома экстрэмісты павылазілі, Чаушэску — да сьцяны, Чарнобыль загасілі і кожнаму жыхару далі індыўідуальны дазіметр. Бясплатна. Каб кожны сам бярогся. Дзе б яны грошы ўзялі? Знайшлі б — у Чаушэскі ў падвалах. А то й год без штаноў бы пахэдзілі — абы дзеці жывыя.

(Далей глядзі на стар. 4)

САКАВІК: ПАЛІТЫЧНЫЯ

Грамадзка-палітычнае жыццё шмат якіх краінаў сьвету ў сакавіку зводзілася да двух узаемазвязаных пытанняў: пра ўладу і пра самавызначэньне. Паўсюль выбары: у рэспубліках СССР, у краінах Усходняе Эўропы, у Нікарагуа... Ідзе дэмантаж апошніх каляніяльных рэжымаў, абвешчана незалежнасьць апошняй у Афрыцы калёніі — Намібіі і першай з савецкіх рэспублікаў — Літвы.

Беларусь у сакавіку таксама выбірала, вырашала пытаньне пра ўладу і таксама (упершыню за дзесяцігодзьдзі) адзначыла мітынгам Дзень незалежнасьці — 72-ю гадавіну абвешчэньня Беларускай Народнай Рэспублікі... Можна падумаць, што рухнула, нарэшце, сыяна адчужанасьці і рэспубліка ўключылася ў палітычнае жыццё сьвету. Але гэта ня так.

Есьць, вядома, у нашым грамадзкім жыцці нейкія бачныя воку зьмены, але найчасьцей яны альбо «несанкцыянаваныя», альбо санкцыянаваныя ў Менску. У Менску ж самыя асновы таталітарнага рэжыму ніколі не зьмяніліся, не аслаблі. Яны быццам замарожаныя, чакаюць — ці ня вернуцца былыя часы. Гэтыя асновы — структура грамадзкага ладу і жывыя людзі ў ёй — партыйная ды савецкая намэнклатура, і закон — «што дышла», і друк, які нудзіцца ад няпэўнасьці, які нецікавы. У падмурках нічога не зьмянілася.

Нічога не зьмянілася і ў побыце, і ў культурным жыцці. Ува ўсім адчуваецца стома ад чаканьня. Вось прагучыць зараз каманда «назад!», і таталітарная машына запрацуе ўсімі сваімі жорнамі. Яна гатовая. Змазаная, наладжаная, падноўленая свежымі ўказамі пра ўнутраныя войскі ды іхнія неабмежаваныя правы... А калі прагучыць — «наперад»? Тады ўсё жывое, што ў нас пачуць што толькі бачнае, падступіцца і да нябачных падмуркаў. І тады можна будзе сказаць пра незваротнасьць зьменаў.

Але, падобна, не прагучыць ні «назад», ні «наперад». І тады мы асуджаныя на хаос, на тое, каб выбірацца зь яго самім. Падобна, што сёньня «нехта думае за нас» па інерцыі, але ўжо раздражнёна і неахвотна. «Нехта» сёньня больш думае пра сябе.

Але што ў нас жывое, на каго і на што можа разьлічваць дзесяцімільённы народ Беларусі ў сітуацыі такога, дастаткова нечаканага, «самавызначэньня»? На больш актыўных і дэмакратычна настроеных сваіх прадстаўнікоў, на Беларускай Народнай Фронт, на неафіцыйны друк, на кампэтэнтных спецыялістаў: эканамістаў, сацыёлягаў, юрыстаў, экалягаў, палітолягаў, — якія стаміліся ад сакалоўскага тармажэньня. На легалізацыю ўсіх гэтых дэмакратычных сілаў, якая стала б і, відаць, стане

канцом манаполіі КПБ на палітычнае жыццё Беларусі.

Цяжка ўявіць сабе больш ненатуральную сітуацыю: нелегальны юрыдычна БНФ фактычна робіцца другой у рэспубліцы рэальнай палітычнай сілай. Побач з афіцыйнай партыйнай уладай. А што гэта сапраўды так, паказалі сакавіцкія выбары ў саветы ўсіх узроўняў.

Нехта з журналістаў (у маскоўскім, вядома ж, выданьні) назваў гэтыя выбары бязглуздымі. Але варта было б удакладніць: яны былі сьяздома, наўмысна бязглуздыя, бо бясконца парушалі іх і даводзілі да абсурду самі арганізатары.

Не было на гэтых выбарах ні арганізацыі-пераможцы, ні арганізацыі-пераможанай. (Калі не лічыць грамадзкіх арганізацыяў ветэранаў ды інвалідаў, якія атрымалі права выбіраць на сваіх сходах не кандыдатаў, а адразу дэпутатаў Вярхоўнага Савету). Але і перамагло зусім не сяброўства. Новы парлямэнт рэспублікі, закліканы нібыта па-сапраўднаму выражаць волю народа, будзе складацца пераважна з выпадковых людзей, з партыйнае намэнклатуры, а таксама з прадстаўнікоў Дэмакратычнае плятформы, на якой аб'ядналіся БНФ, Таварыства беларускае мовы, Беларускае экалягічнае саюз, Саюз каапэратараў Беларусі, Рабочы ды Сялянскі саюзы.

Вось такой уладзе трэба будзе браць на сябе адказнасьць за вывад рэспублікі з экалягічнага, эканамічнага ды маральнага крызісу, за абнаўленьне ўсіх бакоў жыцця Беларусі. Мяркуючы па водгуках людзей, па іх пасыўнасьці ўжо ў другім туры галасаваньня, мала каго задавальняе гэты новы парлямэнт, мала хто лучыць зь ім спадзевы на лепшы заўтрашні дзень. І не таму нават, што «пралезьлі нефармалы» ці што «занадта шмат апаратчыкаў», а таму, што новая ўлада занадта супярэчлівая, каб стаць мэтанакіраваная сілаю, а значыць, галоўнага — паляпшэньня жыцця — чакаць ад яе і ня варта.

Мяркуюць самі. У якой галіне ці нават кропцы могуць прыйсьці да пагадненьня парлямэнтары, каб зыходзячы з гэтага, няхай нават самага крохкага пагадненьня, шукаць шляхі да супрацоўніцтва, знаходзіць кампрамісы?

Інтэрэсы народа? Дэмакратызацыя? Сувэрэнітэт рэспублікі? Ну, вядома. Усе будуць «за». Але ўжо пры самай папярэдняй канкрэтызацыі пункты гледжаньня дыямэтральна разыйдуцца.

Магчыма, такім «агульным мейсцам» стане Чарнобыльская катастрофа? Але чаму тады большасьць новага Вярхоўнага Савету, што й да сёньня кіравала рэспублікай на ўсіх узроўнях, не зрабіла і не прапанавала для ліквідацыі наступстваў катастрофы нічога рашучага, кардынальна-

га, істотнага? Па-ранейшаму растуць плямы радыяцыйнага забруджаньня на тэрыторыі рэспублікі, расьце колькасць хваробаў, расьце абурэньне жыхароў забруджаных раёнаў, а новыя старыя ўлады адзінае, што прынялі за гэтыя чатыры гады, дык гэта заклапочаны выгляд. Урадавыя праграмы ня дзейнічаюць, прапановы вучоных застаюцца на паперы, рэальныя наступствы аварыі робяцца набыткам публічнасьці праз усякія вакольныя шляхі і толькі пасля гэтага прызнаюцца ў афіцыйным друку БССР.

Прапановы БНФ па Чарнобылю вядомыя яшчэ зь мінулага лета, калі яны былі прынятыя устаноўчым зьездам Фронт. Але ўжо некалькі месяцаў у паўлегальных умовах дзейнічае камітэт БНФ «Дзеці Чарнобыля», ужо некалі месяцаў незарэгістраваны сам БНФ, сродкі, прызначаныя для пацярпелых дзяцей, ідуць на пакрыцьцё расходаў усё таго ж маскоўскага атамнага ведамства, у газэтах БССР шальмуецца А. Надсон, эмігрант, які прывез з Англіі аднаразавыя мэдыцынскія інструмэнты і перадаў іх пацярпелым, пры пасрэдніцтве БНФ. Нават самаахова насельніцтва ад радыяцыі цалкам абмяжоўваецца. Самое жыццё і здароўе чалавека пераводзіцца ў разрад дарагіх дэфіцытаў.

Вось жа пасля ўсяго гэтага ці можа Чарнобыльская тэма стаць грунтам для згоды і атрымаць нейкае вырашэньне ў новым беларускім парлямэнце? Напэўна, не. Не, бо галоўнае, у чым ня сыйдуцца парлямэнтары — гэта маральная пазіцыя. Рэч у тым, што для кагосьці маральнасьць па-ранейшаму падпарадкаваная службовым абавязкам, «партыйнаму доўгу» ці «інтарэсам сацыялізму», для кагосьці яна — у кампэтэнцыі цэнтра, а для кагосьці яе не існуе наогул. А варта было б усе абавязкі ды інтарэсы падпарадкаваць ёй.

Усё гэта так, але ж народ, як кажуць, заслугоўвае менавіта той улады, якую сам выбірае. Атрымліваецца, што народ сам не захачеў канструктыўнага парлямэнцкага парадку, сам адмовіўся ад паляпшэньня жыцця, сам асудзіў сябе на духоўнае выраджэньне і сьмерць ад радыяцыі?

Так, не захачеў, адмовіўся, асудзіў, але ня сам. І ў гэтым таксама — пачварная ненатуральнасьць нашае сітуацыі.

Сакавіцкія выбары праводзіла ня нейкая зьнешняя бесстароньяя сіла, ня нейкае кааліцыйнае прадстаўніцтва ўсіх грамадзкіх сілаў Беларусі, а ўсё тая ж кіраўнічая партыйная намэнклатура. Яна фармавала выбарчыя камісыі, участкі, рэгістравала кандыдатаў па ёю ж прыдуманых ды зацьверджаных правілах-законах.

ВЫНІКІ МЕСЯЦА

На працягу ўсёй кампаніі не спыняліся й не спыняюцца пратэсты кандыдатаў і выбаршчыкаў па шматлікіх парушэннях дэмакратычнай працэдуры. Але што тут паказальнае? Ані разу не скардзіўся, не пратэставаў стаўленік намэнклатуры. Ані разу парушэнне закона не было накіраванае супраць ягоных інтарэсаў. Таму ўсе гэтыя аднабаковыя парушэнні можна разглядаць як планамерную работу па адхіленні дэмакратычных кандыдатаў любымі метадамі ды сродкамі.

Напярэдадні другога туру галасавання пра сваю горшую рэпутцыю нагадала менская гарадзкая партыйная газета «Вечерний Минск». Здавалася, ужо мінуў час, ужо ніколі ня зьявіцца ў друку гэтыя пасквілі, дзе без усялякіх падставаў і доказаў ганьбавалі ды шальмавалі найбольш прагрэсыўных прадстаўнікоў народнай палітыкі. Але вось «іспытанное оружие партии» стрэліла залпам зноў. Дэмакраты малююцца ледзь не фашыстамі (і гэта за іх заўтра будзеце галасаваць?!), а ў якасці фактаў прыводзіцца хлусьня. Самі журналісты вечаровае газэты праз тыдзень у газэце «Літаратура і мастацтва» адракаліся ад гэтай публікацыі, скардзіліся на дыктатарскія адносіны гаркаму партыі да ўласнага органу друку. У тым самым нумары «ЛіМа» З. Пазыняк выкрыў хлусьню «Вечернага Мінска», але выбары ўжо адбыліся.

Перадвыбарныя інсінуацыі пра БНФ распаўсюджваліся ня толькі ў гэтай газэце. Яны былі растыражаныя па ўсёй рэспубліцы ў розных выданьнях, плакатах і ўлётках. Мала хто ў тыя інсінуацыі верыў (кандыдаты ад БНФ выбраныя і на перыферыі таксама), і не паверылі б зусім, калі б не апэлявалі яны да апошняга пачуцця — нянавісьці беларусаў да фашызму. У гэтым сэнсе дастаткова было сфабрыкаваць нешта пра пераемнасць БНФ. А ўжо поўная манаполія КПБ на друк у БССР зрабіла сваю справу.

Так выглядала перадвыбарчая барацьба за ўладу. Улада папярэдняя, якая ўжо даказала сваю няздольнасць да сучаснае палітыкі, ня грэбавала ніякімі сродкамі. А вось улётка ці публікацыяў Дэмакратычнае плятформы, дзе быў бы зьмешчаны паклёп на праціўніка, проста не было.

Мноства парушэнняў было і ў часе саміх выбараў. Недзе ўгаварылі непажаданага кандыдата зняць сваю кандыдатуру, недзе выбаршчыкі атрымалі бюлетэні з ужо выкрэсленымі прозьвішчамі непажаданых кандыдатаў. Недзе рэшта чыстых бюлетэняў «даафармлялася» ўжо пасля галасавання... Паўсюль дапамагла армія. Агульнавядома, што ў рэспубліцы вельмі шмат вайсковых частак. Вось толькі адзін канкрэтны прыклад.

У другі тур па адной зь менскіх выбарчых акругаў прайшлі генерал Панамароў — начальнік грамадзянскай абароны БССР і выкладчык Вячорка — сакратар БНФ. А адзін з выбарчых участкаў гэтае акругі знаходзіцца на тэрыторыі вайсковае часткі. Для сустрэчы са сваімі выбаршчыкамі Вячорку на тэрыторыю часткі не пусцілі. Маўляў, аб'ект вайсковы, закрыты. Пад катэгарычнай забаронай у часе выбараў не пусцілі сюды й журналістаў. Аднак, на гэты ўчастак, выбарчая камісія якога складалася з адных вайскоўцаў, усё ж праўдзімі-няпраўдзімі ўдалося прарвацца даверанай асобе Вячоркі. Самае ж у гэтай гісторыі абсурднае тое, што палова асабовага складу часткі (а гэта амаль спрэс салдаты тэрміновае службы, прызваныя зь іншых рэспублік) выбіраў дэпутата Вячоркунага Савету Беларусі, знаходзячыся ў камандзіроўцы ў Баку, дзе не было ні прадстаўнікоў акруговае ці цэнтральнае выбарчых камісіяў, ні давераных асобаў.

Вячорка прайграў. Прайграў і ягоны канкурэнт генерал Панамароў. У гэтай акрузе адбудуцца новыя выбары.

Пра што сьведчыць уся гэтая гісторыя? Вячорка і Панамароў — характэрная пара для другога туру: кандыдат БНФ і кандыдат намэнклатуры. Характэрны таксама і вынік.

Магчыма, тут праявілася і тактычная нягнуткасьць дэмакратычных кандыдатаў, якія, прайшоўшы ў першым туры з радыкальнымі праграмамі, не пашырылі гэтых праграмаў, не развілі ў іх «ліберальную», цэнтрыйскую частку, або проста — іх чалавечую сутнасць. Ад жорсткага процістаяння ня выйграў ніхто.

Ніхто ня выйграе ад такога процістаяння і ў новым парламенце. Але й дэпутаты, думаю, ня стануць паступіцца прынцыпамі: хто службовымі, хто маральнымі.

Абодва бакі на словах выступаюць за самастойнасць Беларусі. Але вось, напрыклад, пытаньне: якой інстанцыяй будзе Менск — першай ці другой? БНФ адназначна за «першай», КПБ — за «другой», прынамсі, мяркуючы з практыкі.

Калі размаўляць з Масквой пра Чарнобыльскую катастрофу, дык праціўнікі ці паграбаваць? Зноў пазіцыі разыходзяцца.

Нарэшце, што рабіць зь «нефармалямі» — рэгістраваць ці не? Спрэчка, так бы мовіць, пераходзіць на асобы. З двух роўных спрэчнікаў лёс аднаго вырашае другі. Але можа быць і наадварот. Калі КПБ — не кіраўнічая партыя, тады як быць зь вялікім будынкам яе ЦК ў цэнтры Менску? Побач з гэтым будынкам ужо сёння гіне ў цясноце ды затапленых галоўная бібліятэка рэспублікі... І гэтак далей, і гэтак далей.

Якую ж сітуацыю абяцае нам гэтая супярэчлівая ўлада? У нас ня можа быць Румынія — занадта спакойны (супакоены) у нас народ. Ня можа быць і Чэхаславакія (няма таго вопыту парламентарызму. Дакладней, гэты вопыт скончыўся ў сярэдзіне 20-х, з разгонам Беларускае сялянска-работніцкае грамады і арыштам яе лідараў). У нас немагчымая Літва (няма таго нацыянальна-рэлігійнага фундаменталізму), немагчымая і Расея (мы не «мэсыянская» нацыя, без імперскіх традыцый)... Але што ж магчыма?

Магчымая Беларусь. Але магчымая толькі тады, калі будзе знойдзена, калі аформіцца, калі авалодае думкамі аб'яўляючая ідэя. Ідэя свайго дома, свайго за сваё адказнасці. Ідэя зусім рацыянальна зразуметае Бянькаўшчыны.

Вось тут і актуалізуецца ідэя незалежнасці Беларусі. Поўнай незалежнасці. Мы ўжо маем шматвяковы досвед самых розных фэдэрацыяў, анэксыяў і падобнага. І досвед гэты заўсёды абарочваўся для народа кабалой, беднасцю і пакутамі.

Дзякуючы шматгадовай прапагандзе шмат хто ў нас атаясамлівае поўную незалежнасць з поўнай ізаліяцыяй. Але гэта процілеглыя рэчы. Поўная незалежнасць у трактоўцы БНФ — гэта паўната свабоды і паўната адказнасці, самае шырокае ўзаемавыгаднае партнёрства Менска зь Вільняй, Кіевам, Варшавай, Масквой, Бэрлінам, Парыжам і гэтак далей.

Упершыню ідэя незалежнасці Беларускае рэспублікі была аформлена ды прадстаўленая сьвету ў 1918 годзе, 25 сакавіка. Да сёння гэты дзень сьвяткуецца несавецкімі беларусамі ва ўсім сьвеце як галоўнае нацыянальнае сьвята. І весь цяпер ён быў упершыню публічна адзначаны ў Менску.

Разагрэты на выбарах афіцыйны друк з ходу кніуўся таўраваць БНР і БНФ. Контрпрапагандысцкая стаўка была зробленая на тры моманты: 1) БНР была рэспубліка калабараніцкая, яе інспіравалі нямецкія акупанты; 2) гэтую буржуазную рэспубліку стваралі беларускія памешчыкі ды капіталісты; 3) стваральнікі БНР — нацыяналісты, сэпаратысты ў адносінах да былой Расейскай імперыі, а цяпер Савецкай Расеі. Усе гэтыя аргументы не адпавядаюць сапраўднасці. Ня дзіўна, што афіцыйны друк хавае ад чытачоў тры асноўныя дакуманты БНР — тры Устаўныя граматы. Як сьведчаць гэтыя дакуманты і храналёгія падзеяў, БНР была створаная ў Менску, калі тут яшчэ не было нямецкіх акупантаў, ні якіх-небудзь іншых акупантаў, стваральнікі яе — сацыялісты, праграма яе — сацыялістычная; ніводнаму народу Беларусі ні ў чым не дакляравалася большае права, у тым ліку і карэннаму — беларускаму. Вось і выходзіць, што адзінае, у чым пасквіліянты маюць рацыю — гэта імкненьне (Далей глядзі стар. 8)

ДЗЯКУЙ ЯК МЫ ПАМІРАЕМ

(Працяг са стар. 1)

А ў нас няма ні экстрэмістаў, ні лішніх грошай. Мы лепей для дзяцей «дыснэйлэнд» пад Ракавам за 2 мільярд збудуем, і чыноўнікі нашы павінны ў круізы езьдзіць, і Прыпяць сюды-туды варочаюць. Партыйныя будынкі мы — пад мрамур. Каб не абы-каму дзякуй казаць. Але, калі шчыра, ня гэта ўсё галоўнае. Есць у нас і грошы, і магчымасці.

Галоўнае ў гэтай справе тое, што чалавек з дазімэтрам — гэта зусім іншы чалавек. Гэта чалавек, які ніколі ня скажа: дзякуй. Бо сам будзе ведаць, у які лес яму ўвайсці, на які пень прысесці, што купіць, што зьвесці, якую балванку на працы тачыць, а якую — не, бо яна заражаная. І калі ў краму зноў завязуць заражанае мяса — заводы стануць.

Здаецца, дробязь — дазімэтар. А людзі на вачах змяняюцца. У нашых умовах гэта — першая прыступка да свабоды. «Кожны робіцца гаспадаром самога сябе. Ужо быццам і не беларусы мы — бяз гэтай нашай нацыянальнай рысы — дзякуя.

І потым, праўда — яна ж як грошы: чым болей маеш, тым болей хочашца. Хто тады паверыць у радыяцыйныя карты і радыяцыйныя зводкі? Каму тады трэба будуць тыя пункты правэркі прадуктаў, хоць і бясплатныя? У чым тады выявіцца мудры клопат пра нас нашага кіраўніцтва?

Таму давайце ня будзем тыя дазіметры кожнаму задарма патрабаваць. Лепей пачнем у друку шырокую дыскусію — пра сродкі на гэтыя самыя дазіметры, пра складанасць іх выпуску і пра тое, ці падыходзяць да нашых умоваў японскія.

Дзякуй.

СВАБОДА.

9 красавіка ў клініцы Інстытута радыяцыйнай мэдыцыны ў Аксакаўшчыне пачалі галадоўку ліквідатары — удзельнікі ліквідацыі аварыі на ЧАЭС, якія працавалі там у першыя месяцы пасля выбуху, В. Кулікоўскі, А. Сарагавец і П. Лукашоў. 18 красавіка да іх далучыліся ліквідатары А. Чычук, А. Грудзіна, В. Собалеў, М. Вярбіцкі і Д. Лобач.

Патрабаванні галадоўшчыкаў адрасаваныя ўраду БССР: прыняць закон пра ліквідатараў і зацьвердзіць іх статус, усе хваробы ліквідатараў зьвязаць з працай на ЧАЭС, стварыць рэспубліканскі экспертны савет, адкрыць рэспубліканскі цэнтар для рэабілітацыі ліквідатараў (іх сёння 20 тысяч на Беларусі), дыспансэр і клініку для мэдычнага нагляду, па льготах прыраўняць інвалідаў і ўдзельнікаў ліквідацыі да інвалідаў і ўдзельнікаў вайны.

Стан здароўя галадоўшчыкаў вельмі цяжкі. З панядзелка, 23 красавіка да іх мяркуюць далучыцца яшчэ 5 ці 8 ліквідатараў.

Беларусы — «цёмнае» насельніцтва

Пра гэта сьведчаць вынікі ўсесаюзнага апытання грамадзкае думкі, зьмешчаныя ў № 15 ОГОНЬКА.

Аказваецца, насельніцтва Беларусі вылучаецца паміж іншых народаў СССР тым, што яно найменш схільнае да радыкальных рэформаў: увядзеньня неабмежаванага рынку і прыватнага прадпрыемальніцтва, ліквідацыі партыйнае манополіі на ўладу, прыцягненьня замежнага капіталу і г. д. Адзіныя ў Саюзе, беларусы сярод прычынаў крызісу не называюць «разбурэнне нацыянальных

традыцый», якраз найбольш характэрнае для Беларусі.

«Нарэшце, — піша ОГОНЕК, падсумоўваючы вынікі ўсесаюзнага апытання, — 35% насельніцтва можна аднесці да катэгорыі людзей зь яшчэ не-сфармаванай, непрабуджанай, «цёмнай» сьвядомасцю... Гасцей за ўсё гэты тып сьвядомасці дэманструюць, натуральна, рэспандэнты зь нізкім адукацыйным цэнзам, пэнсіянеры. Сярод рэгіёнаў вылучаюцца Малдавія, РСФСР, Масква, Беларусь».

ЗЛУЧАННЯ ШТАТЫ АД БАЛТЫКІ ДА ЧОРНАГА МОРА

Цяпер, калі ідзе шмат спрэчак вакол будучыні Беларусі, калі адныя кажучь, што яна павінна выйсці з Савецкага Саюзу як цалкам незалежная дзяржава, а другія — што яна, стаўшы суверэннаю, павінна належаць да новае супольнасці, вельмі цікава будзе пачытаць рэфэрат Антона Луцкевіча на Лазанскай канфэрэнцыі народаў Расеі.

Чарнавік рэфэрату, пісаны алоўкам на вузкіх палосках паперы, а таксама чыставік, пісаны атраментам на паперы канцылярскага фармату захоўваюцца ў Цэнтральнай бібліятэцы Літоўскай Акадэміі навук. Чарнавік напісаны кірыліцаю, а чыставік — лацінкаю, падпісаны: Iwan Mielezka. Што аўтар гэтага рэфэрату А. Луцкевіч, сьведчыць ня толькі ягоны почырк, але й пратакол паседжання Беларускага Народнага Камітэту (БНК) з 11 чэрвеня 1916 году. У ім мы чытаем: «Камітэт прыступіў да разгляду праекту рэфэрату на зьезд у Лозанні, апрацоваанага А. Луцкевічам. Прызнаваючы правільнымі тэзісы рэфэрату і прынімаючы формулы Я. Салаўя (сябра БНК. — А. С.) аб праграме на цяперашні момэнт, камітэт прызнаў патрэбным закрануць у рэфэраці справу жыдоўскую, як справу асобнай, поўнапраўнай нацыі, і справу работніцкую. Першая павінна быць устаўлена ў рэфэрат А. Луцкевіча аўтарам яго. Рэзалюцыю аб другой паручана апрацаваць Я. Салаўю да

чароднага засяданьня ў чэцьвер, 15 чэрвеня. На гэтым жэ засяданьні пастаноўлена выпрацаваць і тактыку дэлегатаў на з'ездзі».

Даручэньнем асьвятліць у рэфэраце габрэйскае пытаньне й тлумачыцца надпіс «жыды» на чарнавіку. Як бачым з чыставіка, А. Луцкевіч улічыў пажаданьне БНК.

У чыставіку А. Луцкевіча ёсьць нязначныя праўкі. Так, ён палічыў патрэбным ў апошні момэнт напісаць і аб правах палякоў на тэрыторыі Беларусі, Літвы, Латвіі і Украіны.

У тым жа фоньдзе захоўваецца другі машынапісны асобнік мандату для дэлегатаў. Дэлегатамі ад БНК былі Вацлаў Ластоўскі ды Іван Луцкевіч. З дакумэнтаў вынікае, што яны кіраваліся ў сваёй дзейнасьці даручэньнем БНК і тэзісамі рэфэрату, які напісаў А. Луцкевіч.

У гэтай публікацыі цалкам захаваная лексіка. Папраўленьня толькі канчаткі (замест «з'ездзі», «папраўдзі» і г. д. — «з'ездзе», «папраўдзе», замест «баларускаго» і г. д. — «беларускага»; замест «прызнано» і г. д. — «прызнана»); папраўлена напісаньне асобных словаў (замест «рэвалюцыя», «нацыя» і да т. п. — «рэвалюцыя», «нацыя»); замест «ешчэ» ў гэтай публікацыі «яшчэ».

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

Антон Луцкевіч.

Фота — архіў.

Р Э Ф Э Р А Т беларускае дэлегацыі на Лёзанскай канфэрэнцыі народаў Расеі

На вялікім абшары зямлі — ў расейскіх губэрнях Віленскай, Гродзенскай, Мінскай, Вітэбскай, Магілёўскай, Смаленскай, ды ў часьці Чарнігаўскай — жыве 9-мільённы беларускі народ. Некалі вольны, моцны і культурны, народ гэты станавіў адну з дзяржаўных нацый Вялікага Князьства Літоўскага, але пасля страціў палітычную самабытнасьць, стаўшыся сперша складовай часьцю Рэчы Паспалітай, ды пасля разьдзе-лу не папаўшы пад расейскае панаваньне.

Расейская гасударственная сыстэма здаўна апіралася на тым, што зямлі, прылучаныя да яе тым ці іншым спосабам, яна спаівала з дзяржаўным целам, ламаючы ўсю самабытнасьць падбіваных народаў, знішчаючы іх унутраны лад, іх прававыя нормы і культурна-нацыянальныя асобнасьці. Пры гэтым руйнаваньне эканамічнае тлумачылася тым, што «акраіны» рабілі лішнюю канкурэнцыю цэнтру Расеі, уціск веры — «самаабаронай», нацыянальнае гнібеньне і дэнацыяналізацыя — жаданьнем дайсьці аднароднасьці насельнства, каб на гэтым аперці ўсю дзяржаўную будоўлю. Сыстэма гэтая ў першы чарод выступіла на змаганьне з беларусамі — таксама, як і з украінцамі. Маючы на мэце абярнуць рознаплемянную Расею ў нацыянальнае маскоўскае гасударства, (Далей глядзі стар. 6.)

ЗЛУЧАННЯ ШТАТЫ АД БАЛТЫКІ ДА ЧОРНАГА МОРА

(Працяг са стар. 5)

расейская ўнутраная палітыка паставіла ісьці перш за ўсё на лініі найменшага апору, уважаючы, што тая лінія ідзе праз Беларусь і Украіну, народы каторых у далёкай мінуўшчыне належалі да тэй самай групы славянскіх плямён, з каторай выйшлі вялікарусы. Дэнацыяналізацыя беларусоў і ўкраінцаў дала б вялікарускаму племю ў гасударстве лічэбную перавагу, каторай цяпер яно ня маець, і гэтыя 30 мільёнаў блізкіх па крыві людзей маглі бы сваімі сокамі і творчымі сіламі памагчы вялікарусам знішчыць усе іншыя нацыі ў Расейскай дзяржаве.

Разумеючы гэта, царскае правіцельства і аб'явіла беларусам і ўкраінцам вайну не на жыцьцё, а на сьмерць. І яно, апіраючы ўвесь свой на нявольнікі сілай ня толькі чужых народаў, але і свайго — маскоўскага, іншай дарогі выбраць не магло.

Але жыцьцё не судзіла споўніцца плянам абрусіцельнай палітыкі. У ходзе гісторыі гасударствы творацца і руйнуюцца, іх граніцы безупынна змяняюцца, і палітычная карта Эўропы носіць сьляды чысьленых сур'ёзных пераменаў, але народы, каторыя мелі сілу стварыць сваю асобную культуру, не ўміраюць гэтак лёгка хоць бы ў найгоршых варунках, у найцяжэйшай няволі і праз нейкі час, прыспасобіўшыся да ненармальнага жыцьця, выяўляюць сваю творчую сілу. Гэтак выйшла і з беларусамі. Нягледзячы на тое, што за сто з лішкам гадоў расейскага панаваньня беларусы былі страцілі чужыне да канца свае інтэлігентныя станы, колькі іх яшчэ асталося пасля супольнага жыцьця з Польшчай; нягледзячы на страшэннае напружаньне сіл правіцельства, каб абмасковіць беларусаў; нягледзячы на штучнае стрыманьне развіцьця эканамічнага жыцьця Беларусі, — беларусы ўжо ў канцы XIX стагоддзя пачалі выяўляць сваё жыцьцё, а XX век прыносіць шырока развітаньне ў народных масах рух да нацыянальнага адраджэньня.

Колькінаццаць гадоў беларускі рух, пачынаючы ад вялікай расейскай рэвалюцыі, прымушан быў вясці вайну на тры фронты: бараніцца проці расейскага ўраду, проціў агрэсыўнасьці расейскіх нацыяналістаў, прыхільных і умеркаваных партый, ды проці нацыянал-лібэралаў, а ўрэшце проці непамерных апэтытаў пераважнай часьці краёвага польскага грамадзянства, узмацованага у значнай меры сынамі беларускага народу. І ўсё ж такі, незалежна ад перавагі гэтых сільных праціўнікаў, не маючы матэрыяльнай паддзяержкі ад сваіх зможных станаў, бо іх не было, і апіраючыся толькі на свае народныя сілы, рух беларускі узрос і пашырыўся па ўсёй Беларускай зямлі, будаваны толькі рукамі самога «дэмасу» беларускага. За 10 гадоў нара-

дзілася даволі багатая маладая літаратура, беларуская прэса, грамадзкія, культурныя і эканамічныя арганізацыі, палітычныя партыі. Народ гэтак дасьпеў нацыянальна, што даволі было, каб на момэнт прыпыніўся расейскі ўціск, і ў занятых немцамі землях ураз жа нарадзілася беларуская нацыянальная школа, вольная прэса, грамадзкія арганізацыі, паразбіваныя ў часе расейскай ваеннай дыктатуры. І гэта — у Краю плянава і сыстэматычна пустошаным адступаючымі расейскімі арміямі, забіраўшымі чужыню ўсе беларускія культурныя сілы, пасля таго, як цераз Беларускаю зямлю перакаціліся дзьве ваенныя хвалі.

пэрыяд эвалюцыі беларускай палітычнай думкі — ажно да часу вайны.

Першая фармуліроўка беларускай палітычнай праграмы была зроблена ў 1903—4 гадох «Беларускай Рэвалюцыйнай Грамадай». Фармуліроўка гэта напярэдадні Вялікай Расейскай Рэвалюцыі мела характар больш негатыўны, чым пазытыўны: жаданьне разбіць ненавісную гасударственную сыстэму, не аглядаючыся, што будзе назаўтра пасля пабеды рэвалюцыі, злучэла тады ня толькі ўсіх «інародаў», але яднала з імі нават маскоўскі народ.

У 1905 гаду на партыйным з'ездзе, на каторым «Беларуская Рэва-

...пара ўжо нам, беларусам, у цяжкім узьзяць, што ніхто і ніколі нам даваць ня будзе, бо і шмат ёсьць такога, чаго ДАЦЬ нельга. Мы пачынаем новае жыцьцё, і ўсё, што для яго патрэбна, павінны стварыць самі.

Антон Луцкевіч, 1913.

* * *

Мы ўсё яшчэ шукаем нейкай чужой арыентацыі: то зьвязваем свой быт і сваю долю з маскалямі, то з Польшчай, — а тым часам у нас можа і павінна быць толькі адна СВАЯ БЕЛАРУСКАЯ, КРАЕВАЯ АРЫЕНТАЦЫЯ, як у маскалёў — маскоўская, у палякоў — польская.

Антон Луцкевіч, 1916.

* * *

Нацыянальнай сьведомасьці нельга адзьдзяліць ад сьведомасьці грамадзянскай і агульна-людзкай: яны зьвязаны між сабой неразрыўна, і губляючы адну, чалавек губляе і другую.

* * *

Дарога, па каторай павінна пайсьці далейшае нацыянальнае адраджэньне беларускага народу — спакойная творчая праца на чыста дэмакратычным фундаманце, — значыць, без найменшых знакаў нацыянальнага шавінізму і нянавісьці да чужых нацый. З гэтай дарогі да сягоньняшняга дня беларускі нацыянальны рух не зышоў ні на крок.

Антон Луцкевіч, 1912.

З пераменаў палітычных варункаў у Заходняй Беларусі, нягледзячы на значны ўбытак інтэлігентных нацыянальна сьведомых беларускіх сіл, палітычная мысль беларусаў пачала інтэнсыўна працаваць і развівацца. І ў гэтым яна знайшла апору ў тэй палітычнай рабоце, якая была ўжо зроблена беларусамі за першы дзесятак гадоў руху.

З першымі праявамі народнага руху да адраджэньня жыцьцё прымусіла беларусаў побач з сваімі культурна-нацыянальнымі і сацыяльнымі лозунгамі выставіць і палітычны лозунгі — палітычны ідэал. Нягледзячы на руйнаваньне адвечнага ладу, створанага гістарычным жыцьцём Беларусі, гэтым адменным ад жыцьця дзяржавы Расейскай, а можа якраз з прычыны лішне рэзкіх спосабаў «упраўленьня акраінамі», у мясцовым грамадзянстве, каторае псыхалёгічна не магло дастасавацца да чужынцаў з іх адменнай культуры і дзяржаўным ладам, будзіліся яркія ўспаміны незалежнага бытаваньня і расло жаданьне вызваленьня з-пад уціску Расейскай найпрасцейшым спосабам: **выдзяленьнем Краю з агульнарасейскага арганізму, здабыцьцём утрачанай незалежнасьці.** І гэта ідэя чырвонай ніткай праходзіць праз увесь дзесяцігадовы

люцыйная Грамада» абярнулася ў «Сацыялістычную», была прынята новая палітычная праграма. Надзеі на блізкае спаўненьне ўсіх ідэалаў, за каторыя паднялася ў Расейскай рэвалюцыі, прымусілі беларусаў глянуць і на тое, што будзе заўтра, пашукаць больш рэальнага выражэньня для сваіх дамаганьняў. Ужо ў 1904—5 гадох на чысьленых з'ездах, нарадах і мітынггах абгаворывалася пытаньне, якой волі павінен дабівацца Беларускі край, і тут высюваліся наперад думкі практычнага характару. Было прызнана, што на адных толькі нацыянальных асобнасьцях, на адменнасьці культуры народу нельга яшчэ будаваць гасударства: дзеля гэткай будоўлі трэба знайсці і другія асновы — эканамічныя і праўнадыржаўныя. Беларусь, акружаная расейцамі, украінцамі, літвінамі і палякамі, Беларусь, адрэзаная ад мора, з перарэзанымі адвечнымі тэрытарыяльнымі дарогамі да мора — рэкамі Нёманам Дзьвіной і Дняпром, — гэтка Беларусь не магла бы лічыцца на незалежнае эканамічнае развіцьцё, без каторага нельга і думаць аб палпраўдзе вольным жыцьцём Краю. І вось, да старой формулы: «вызваленьне Беларусі з-пад уціску Расейскай дзяржавы» — дадаецца новая формула, каторая гаворыць аб воль-

най Беларусі, як дэмакратычнай рэспубліцы, сфэдэраванай з суседзімі».

Гэтая формула знайшла месца ў новай праграме зрэфармаванай «Беларускай Сацыялістычнай Грамады», шырока разыйшлася між грамадзянствам і вызвала ўсюды гарачы вотклік. Пачынаючы ад канца 1905 году, на гэтай жа платформе паўставалі новыя палітычныя партыі, саюзы і т. п., як «Сацыял-Дэмакратычная Партыя Беларусі», «Беларускі Мужыцкі Саюз», «Саюз Беларускіх Народных Вучыцеляў», «Саюз Вучыцельскіх Сэмінарыяў», арганізацыі работнікаў, студэнскай моладзі і т. д. У больш або меней выражанай форме гэта ідэя праводзілася ў беларускай прэсе, каторую беларусы здабылі толькі пасля 1905 году. У мысьлі яе беларусы прынімалі гарачы ўчастак у саюзе і з'ездах аўтанамістаў-фэдэралістаў і т. п.

Вайна, аткрыта аб'яўленая беларусам пасля 1905 году з аднаго боку аграмаднай большасцю расейскага грамадзянства, з другога — такой жа большасцю краёвых палякоў, памалу пачала адбівацца на аб'ёме формулы фэдэрацыі. Бачучы з усходу і заходу роўна сільны узрост нацыяналізму і агрэсыўнасці, беларусы, гаворачы аб фэдэрацыі з суседзімі, на першым пляне пачалі стаўляць збліжэнне з тымі краямі і народамі, з каторымі іх вяжуць больш моцныя звязі, чым прыпадковая прыналежнасць да аднаго гасударства, ды ад каторых беларусы ня могуць спадзявацца агрэсыўнасці. Тут на першым месцы стаялі літвіны.

З літвінамі беларусы былі заўсёды звязаны вельмі блізка. У аснове тэй блізкасці колішняя супольная праца над будаваннем сваёй супольнай незалежнай дзяржавы — Вялікага Князьства Літоўскага, у каторай беларусы дайшлі былі на вышэйшага культурнага расцвету. Такая праца, доўгае супольнае жыццё і змаганне за незалежны быт свайго гасударства, само сабой, збліжалі беларусоў з літвінамі як на культурным грунце, так і на грунце адзінаковых праўных норм, а да таго іх і цяпер злучае супольная гандлёвая арганізацыя, супольны шырокі водны шлях — Нёман, каторы вядзе да мора, ды агульныя варункі эканамічнага жыцця. Доўгая няволя, каторая настала пасля упадку Вялікага Князьства Літоўскага, прымушала здаўна беларусоў і літвіноў агледзецца на сябе ўзаемна, каб разам бараніцца ад лішне вялікіх апэтытаў заходніх і усходніх суседзяў. Урэшце, старая сталіца Гэдыміна, Вільня, станавіла і становіць цэнтр культурнага жыцця абодвух народаў, цэнтр усялякіх грамадзкіх арганізацый і арганізацый эканамічных, каторыя абнімалі як беларускія, так і літоўскія землі.

Выпад да Бальтыцкага мора — гэта першы вырванак для эканамічнага развіцця Беларусі. Але да гэтага мора, апрача Нёмана, вядуць чыгун-

кі — да Лібаўскага порту і Рыгі, ды Дзвіна — да тэй жа Рыгі. Гэтак беларусы, каторыя здаўна спазналіся з латышамі на паграніччы, а таксама ездзючы на работу ў Рыгу і Лібаву, павінны былі з прычыны свайго геаграфічнага палажэння звярнуць увагу на другі сумежны народ — на латышоў.

Апроч Бальтыцкага мора, Беларусь сваімі эканамічнымі інтарэсамі звязана і з Чорным морам. Яе звязывае з палуднем Днепр і прытокі яго: Бярэзіна, Сож, Прыпяць, каторыя глыбока ўразаюцца ў Беларускае землі. Ужо адна гэта прычына павінна была бы прымусіць беларусоў шукаць апоры ў саюзе з украінцамі, калі б не было другіх вельмі важных прычын для беларуска-украінскай еднасці. Гэтыя прычыны — адвечныя супольныя гістарычныя традыцыі, успаміны, блізкасць культур і моў, а ўрэшце доўгая гранічная лінія, на каторай беларусы стыкаюцца з украінцамі і каторая, ідучы ад Бранска ажно пад Польшчу, становіць трыцю частку ўсіх меж Беларускае зямлі.

Так звязываецца Беларусь з Літвой, Латышскім краем і Украінай, і лучнасць з імі на грунце фэдэрацыі пры больш цесным збліжэнні — каторая ў больш або меней поўнай і выразнай форме зрабілася самай папулярнай, зрабілася як бы нацыянальным ідэалам для беларускага сьведамага грамадзянства. Спаўненне яго магло бы ў найбольш поўнай меры забяспечыць беларускаму народу свабоду ўсестароннага развіцця і праўдзівую волю.

Вольная Беларусь у фэдэрацыі з вельмімі суседнімі народамі, свайго роду «Злучаныя Штаты» ад Бальтыцкага да Чорнага мора — гэта найшырэйшы, найдалейшы палітычны ідэал, на каторым зыходзяцца беларусы ўсіх партый, усіх палітычных кірункаў.

Стаўляючы гэтак справу, трэба лічыць з настраеннямі, ідэаламі і інтарэсамі тых народаў, каторыя вышэй пералічаны. Але, апрача іх, у межах памянёных зямель жывуць яшчэ два народы, — народы, каторыя маюць гэткае самае права на жыццё і свабоднае развіццё сваёй культуры, як другія: гэта — палякі і жydы. І вось для гэтых народаў беларускі палітычны ідэал — найбольш выгодны, найбольш жаданы: ён не раздзяляе, а яднае распыленых ад Бальтыцкага да Чорнага мора палякоў, жydоў.

Само сабой разумецца, што нельга ашуківаць сябе надзеямі на лёгкае спаўненне гэтага ідэалу. Калі б на яго выявілі згоду суседзі беларусоў, дык і так спаўненне яго мела бы шансы толькі пры адным варунку: пры поўным развале расейскай гасударственнай сыстэмы. І вось беларусы, каторыя жывуць у межах знятых нямецкімі вайскамі зямель, ня могуць арганізавацца толькі агульнымі, далёкімі ідэаламі, а павінны падумаць і аб бліжэйшай бу-

дучыні акупіраваных немцамі зямель.

У гэты момэнт пад уласцю немцаў знаходзіцца толькі частка Беларусі: Гродзеншчына, частка Віленскай і край Мінскай губэрні. Гэтыя землі найцясней — і эканамічна, і культурна, і палітычна — звязаны з Вільняй і Бальтыцкім морам, — значыць, у першы чарод з этнаграфічнай Літвой. На гэтым грунце беларусы і літвіны ўжо згаварыліся аб супольнай палітычнай плятформе, каторая выстаўлена Канфэдэрацыяй Вялікага Князьства Літоўскага. «Універсал» Канфэдэрацыі даслоўна гаворыць: «Лета 1915, месяца грудня 19 дня члены літоўскіх, беларускіх, польскіх і жydоўскіх арганізацый прыступілі да Канфэдэрацыі Вялікага Князьства, дабіваючыся, абы Літоўкія і Беларускае землі, каторыя здаўна прыналежалі да Вялікага Князьства, а цяпер апанаваны нямецкімі войскамі, станавілі пры новых варунках гістарычных нераздзельнае цела на фундаменце незалежнасці Літвы і Беларусі, як суцэльнай дзяржавы, засьцерагаючы усім нацыям у яе межах усе правы». А выпушчанае сьледам за «Універсалам» адозва Рады Канфэдэрацыі дае больш ясную фармуліроўку сваёй палітычнай плятформы. Яна жадае:

1. абы землі літоўска-беларускія станавілі пры новым укладзе незалежную гасударственную адзінку з сэймам у Вільні, выбіраным на аснове агульных, роўных, простых і тайных выбараў, з забеспячэннем поўных правоў усім нацыям, каторыя жывуць на названых землях;

2. абы ў межах названых зямель былі прынамсі землі, занятыя цяпер нямецкімі войскамі, значыцца: Ковенская і Віленская губэрні, беларуская і літоўская часткі Гродзенскай і Сувальскай губэрні, літоўскія часткі Курляндскай губэрні і частка губэрні Мінскай, каторая звязана з Віленскім цэнтрам — і абы усе гэтыя землі станавілі адно непадзельнае цела;

3. абы форма унутранага ладу і аснаўная канстытуцыя будучай вольнай літоўска-беларускай адзінкі не была накінута нам зверху, але была устаноўлена і зацьвержана устаноўчым сэймам у Вільні, выбіраным агульнай, роўнай, простаю і закрытай падчай галасоў.

Само сабой разумецца, што гэты літоўска-беларускі саюз не выключаў злучэння у адзін арганізм акупіраваных Беларуска-Літоўскіх зямель з Латышскім краем. Наадварот, у гэтым кірунку беларускае і літоўскае грамадзянства зыходзяцца зусім і роўна гарача жадаюць еднасці з латышамі.

Справа лучнасці з Украінай у тэй ці іншай форме, вядома, не магла быць пастаноўлена без умовы з украінцамі. Але прыцыпільнае становішча беларусоў, каторае вышэй выкладзена, будзе і тут кіраваць беларусамі: пры разглядзе пытання аб беларуска-украінскіх адносінах кожны крок да збліжэння братніх народаў будзе шчыра вітаны беларускім грамадзянствам.

САКАВІК...

(Працяг са стар. 3)

не БНР да поўнае незалежнасці. Але ці такая ўжо кепская гэтая ідэя, калі яна дажыла да сёння і, нерэалізаваная, па-ранейшаму ўяўляе зь сябе надзею на паляпшэньне жыцця? Ніхто й ніколі ў нас не замахнецца на права поўнае незалежнасці для Францыі, Калумбіі ці той самай Нямібіі, для любой краіны, для любога народа сьвету. Чаму ж для нас саміх гэтае права перакрываецца «эдынокрывным братствам», падрываю абароннае магутнасці, ужо згаданымі інтарэсамі сацыялізму, падрываю эканамічных асноваў (зусім, дарэчы, неэфектыўных)? Калі адкінуць ідэалагічнае шалупіньне, дык, хутчэй за ўсё, тлумачыцца гэта магчымасцю дэлегаваць кудысьці «в центр» сваю поўную адказнасць за сваю зямлю, свой народ і сябе асабіста. Вось і ўся прычына. А хіба гэта не найлепшыя ўмовы для ўсялякіх катастрофаў, крызісу, заняпаду?..

Сьвет вызначаецца. Паступова пачынаем вызначацца і мы. Але яшчэ ня самі і не разам са сьветам, а праз мноства пасрэднікаў і пасрэдніцтваў. Занадта высокая яшчэ сьцяна нашай сапраўднай ізаляцыі, занадта маніпалізаваная ўлада партыйнае вершаліны, занадта шмат супярэчнасцяў у гэтым першым веснавым месяцы сакавіку.

Сяргей ПАЎЛОЎСКІ.

ПАДЗЕІ

Скончыўся першы этап паўторных выбараў — вылучэньне кандыдатаў. На ягоных выніках адбіліся стомленасць людзей ад доўгае выбарчае кампаніі ды масавае адмаўленьне дэмакратычным кандыдатам у рэгістрацыі з боку акруговых камісіяў. З 80 пустых акругаў у Вярхоўны Савет БССР толькі ў 53-х зарэгістраваныя кандыдаты Беларускага Дэмакратычнага Блэку. Падобная сітуацыя і з вылучэньнем кандыдатаў у гардзкія саветы. Гэтак у Менску з 124 пустых акругаў толькі ў 42-х зарэгістраваныя кандыдаты БДБ. Тое самае ў Вітэбску, Берасьці, Горадні і інш. Толькі ў Гомлі, Магілёве і Наваполацку дэпутаты БДБ, хутчэй за ўсё, складуць большасць у гарсаветах. Сказалася цяжкая эканамічная сітуацыя.

Вось сьпіс кандыдатаў у народныя

дэпутаты БССР, якіх падтрымлівае БНФ у выбарчых акругах у Менску:

Серабранская № 3 — Г. Мухін, Пляханаўская № 4 — Нікіфараў, Галадзедаўская № 11 — У. Набока, Грушаўская № 14 — А. Люцко і А. Рагуля, Голубеўская № 16 — М. Доўгі, Чкалаўская № 19 — Л. Тарасенка і А. Грыцкевіч, Аэрафлётаўская № 20 — Т. Нароўская, Акадэмічная № 27 — У. Анцулевіч, Валгаградская № 28 — В. Іпатава, Луначарская № 38 — Г. Жызьнеўскі, Машэраўская № 39 — Л. Зданевіч, Цімашэнкаўская № 45 — В. Кавяровіч, Нававіленская № 48 — А. Саўчанка.

ЛЕНДАН (па тэлефоне) .11 красавіка Апостальскі візытатар для Беларусаў за мяжой а. Аляксандар Надсон выступіў на ангельскай тэлевізіі. Ён распавёў пра маштабы Чарнобыльскае трагедыі, пра сваё нядаўняе падарожжа на Беларусь, заклікаў грамадзянаў Англіі спрычыніцца да ліквідацыі наступстваў катастрофы. На рахунак эмігранцкага Беларускага камітэту дапамогі ахвярам радыяцыі (прадстаўніцтвы ёсьць у Англіі, ЗША, Канадзе, Аўстраліі, Францыі) паступілі першыя грошы ахвяраваньні. Камітэту падараваны грузавік, на якім мэдыкаменты і дыягнастычнае абсталяваньне будуць перавозіцца на Беларусь.

Праваахоўны Венскі Камітэт БНФ «Адраджэньне» зьвяртаецца да ўсіх радаў БНФ з просьбай паведаміць пра парушэньні правоў чалавека, пацьвердзіць гэта дакумантальна і даслаць копіі дакумантаў (Адрас: 220050, Менск, Галоўпаштамт, п/с 242). Усе паведамленьня факты будуць прадстаўлены сябрамі Камітэту на Канфэрэнцыі Міжнароднай Хельсінскай Фэдэрацыі, якая 2 і 3 чэрвеня адбудзецца ў Маскве.

21 — 22 красавіка ў Вільні адбыўся другі зьезд Саюдзіса. На зьездзе выступіў Зянон Пазыняк.

Газэта Івейскай раённай рады БНФ «Івейская крыніца» ў першым сваім нумары (14. 04. 90) паведаміла, што 26 сакавіка ў Іўі адбыўся сход аргкамітэту Хрысьціянска-Дэмакратычнага Саюзу (ХДС). Устаноўчы зьезд хадзці намечана правесці гэтай восеньню. Абраны аргкамітэт ХДС. «Спадзяемся, — адзначаецца ў паведамленьні «Івейскай крыніцы», — што ідэя духоўнага аб'яднаньня ўсіх хрысьціян дзеля ўдасканаленьня грамадзтва і чалавека на прынцыпах, закладзеных у Евангельлі Божым, знойдзе шыро-

кую падтрымку». Па даведкі зьвяртацца па тэл. 2-11-38 (Ігар Карпікаў, з 18.00 да 22.00) і 2-67-49 (Лявон Келдановіч, з 18.00 да 22.00).

Сума штрафаў за распаўсюджваньне дэмакратычнага друку на Беларусі і сумарны кашт канфіскаваных уладамі выданьняў у красавіку склалі 559 рублёў 60 кап.

Абвесткі

Усе, каму дарагая й блізкая справа адраджэньня Беларусі, выпісвайце, чытайце ды пашырайце беларускую газету СВАБОДА.

Грошы й замовы на падпіску прасім кіраваць на адрас: 22600, Менск, вул. Францішка Скарыны, д. 3, п. 35.

Усім, хто ахвотны распаўсюджаць беларускую газету СВАБОДА, раім зьвяртацца па тэлефонах: 33-18-97 (Сяргей) і 33-42-78 (Алесь).

Калі Вы жадаеце зьмясьціць Вашу рэкламу на старонках беларускае газеты СВАБОДА, зьвяртайцеся, калі ласка, па тэл. 209-633.

Рэдакцыя беларускай газеты СВАБОДА здыме памяшканьне для свае працы. Неабходныя варункі: тэлефон, блізка ад цэнтру. Чысьціня й парадак гарантуюцца. Наш тэл. 34-42-78.

Рэдакцыя беларускае газеты СВАБОДА мае і распаўсюджае наступныя незалежныя выданьні:

зборнікі твораў новых беларускіх літаратараў ЛІТАРАТУРА-1 і ЛІТАРАТУРА-2 (кошт аднаго асобніка 3 рублі);

літаратурны зборнік КСЭРАКС БЕЛАРУСКІ-1 (2 рублі);

сьвяточнае выданьне да 72-й гадавіны абвяшчэньня незалежнасці Беларусі ДЗЕНЬ ВОЛІ-90 (30 кап.);

КАРОТКІ КАТЭХІЗМ ХРЫСЬЦІЯНСКАЯ НАВУКІ (1,5 рублі); купальская паштоўка (30 кап.).

Усе гэтыя выданьні можна атрымаць, пералічыўшы грошы на рахунак: 222690, в. Новы Сьвержань Стаўпецкага раёну Менскае вобласьці. Дзяржаўная ашчадная каса № 6106/02, рахунак № 5980, Тулейку Міхасю Уладзімеравічу.

Замову й квіток (сьведчаньне пра пералік грошай на рахунак) дасылайце на адрас: 222690, Менская вобласьць, Стаўпецкі р-н, в. Новы Сьвержань, зав. Стаўпецкі, д. 20, сп. Міхасю Тулейку.

СВАБОДА

СВАБОДА. Беларускае выданьне Выбарчай камісыі БНФ «Адраджэньне».

Наш адрас: 220045, Менск, п/с 17.

Тэлефакс (0172) 344278.

Выпуск падрыхтавалі: А. Гуркоў, С. Дубавец, П. Жук.

Здадзена ў друк 23 красавіка 1990.

Друкарня «Liesma»

Заказ № 5, тыр. 30000, кошт 30 кап.